

ORANG PANDAK (BOSCHMENSCHEN) OP SOEMATRA.

Zijn er „orang pandak” in de oerwouden van Soematra?

Leeft daar inderdaad een „kort” wezen, dat *niet* zoude zijn een aap-soort, en dat dichter nog zoude staan bij den mensch?

Niet alleen tal van stammen diep in de binnenlanden, ook vele kustbewoners, en menschen uit de Padangsche bovenlanden geven op deze vragen een zeer beslist bevestigend antwoord.

Lang reeds had ik op mijn reizen in Midden-Soematra van de orang pandak hooren vertellen.

Als op drijffjacht de honden bekaf zijn en pauze intreedt, of als na een zware drift de inwendige mensch versterkt wordt, dan komen de jager-verhalen!

Als 's avonds in de weinig verlichte voorgalerij van de pasanggrihan, of op het grasveld ervóór gemoedelijk wordt gepraat met den bestuursambtenaar, die komt kijken hoe de zaken staan, vooral wanneer dadelijk na zonsondergang bloedrood vlammend de kwade geesten langs den hemel gaan „op zoek van kinderen die nog buiten loopen” ¹⁾, dan wordt verhaald van het geheimzinnige in de diepe rivierkolken (loeboek's) en in het koele oerwoud.

En als de laatste kalong met loomen vleugelslag het snel vervagend licht der zon achterna vliegt, als de stille bladeren van den klapperboom scherp afsteken tegen de lucht, en de cycaden hun eentonig snerpliedje zingen, dan klinken de stemmen der verhalen meer gedempt, dan werkt de fantasie, en ademloos luisteren de jongeren naar de wijsheid der ouderen, die het den blanda zoo smakelijk weten te vertellen.

Zoo vertelde men mij van de geheimzinnige spookmensen in de grotten ²⁾, van de waterkinderen in de rivieren, van de kabouters die de wilde varkens hoeden ³⁾, ook van de boschmensen.

Vooral in de Barisan-wouden tusschen Painan's kust-strook en de bovenlanden zouden zij veel voorkomen.

Voorzag ieder zoeker van boschproducten in het Painansche zich niet van een beetje (slechte) tabak, desnoods (als Ersatz) van wat gedroogd mos, om hiermede den boschmensch tevreden te stellen, als hij straks geluidloos zou komen bedelen om tabak en vuur?

Niet, dat zij anders naar het leven van den mensch zouden staan. Maar wanneer de enkele zoekers uit de lage landen 's avonds in de koele bosschen bijeen kruipen in het bladeren-hutje en zachte klanken hooren als van een gamelan, dan weten zij dat er „orang pandak” in de buurt zijn, en zij willen niet dat zij 'snachts zullen worden lastig gevallen door die wezens, die voortdurend kloppen en trekken aan de takken en bladeren van het hutje, indien men hen niet te vriend houdt met een smakelijk pruimpje.

¹⁾ Er zijn tal van dergelijke Inlandsche boeman-verhalen, die de pientere voorvaderen uitdachten met een goed doel.

²⁾ Oerang Boenian, Weekblad voor Indië van 23 Augustus 1908, 5de jaargang No. 18 bl. 364.

³⁾ Si Bigau, het mannetje met het omgekeerde voetspoor (de hak naar voren, de teenen achterwaarts).

Hoe heb ik wel genoten van deze geheimzinnige verhalen, telkens weer met kleine nieuwe bijzonderheden.

In 1910 een nieuw gezichtspunt.

Een „Padangsche jongen” in dienst bij den heer v. H., die grenzen van een erfpachtsaanvraag had open te kappen, liep op een goeden dag met eenige koeli's in het oerwoud op den Barisanketen bij Loeboek Salasih, toen hij plotseling op een 15 meter afstand een groot, kortbeenig wezen zag, dat als een mensch liep en de looprichting van den opzichter zou kruisen; hij was zwaarbehaard, en *niet* een orang hoetan, toch geleek zijn gezicht niet op dat van een gewoon mensch; geluidloos, ernstig, niet boosaardig keek hij de menschen aan, en verwijderde zich daarop, kalm loopende; veel harder nog, en een anderen kant uit, liepen de koeli's!

De opzichter was beduusd blijven staan, en toen hij in zijn bivakje kwam, schreef hij neer wat hij gezien had, — het notaatje is in mijn bezit.

Ik voor mij was en ben nog overtuigd, dat hier—en waarschijnlijk ook in de andere verhalen—toch wel degelijk de orang hoetan (mawas, majas) de rol speelde van nog- niet- gedetermineerd boschmensch.

Maar men houdt in zulke gevallen toch wel gaarne een deurtje open voor wijziging van gedachte indien men zelf hoopt, dat er wél iets geheimzinnigs of onbekends in het spel is; en de verhalen die ik hier en daar in de binnenlanden van Benkoelen hoorde, doofden de zwakke hoop niet uit!

Hier sprak ik in 1916 over de zaak met mijn vriend JACOBSON, en ook deze hield een deurtje open, er was hem zelfs iets overkomen aan den voet van den Piek van Korintji, dat het deurtje bepaald had open gezet doch dit zal, hoop ik, JACOBSON zelf willen vertellen als hij deze aantekeningen gelezen heeft.

Een jaar later kreeg ik nieuw belangrijk materiaal, ditmaal van een even betrouwbare zijde als JACOBSON.

De Heer OOSTINGH, administrateur van de koffieonderneming Dataran, vulde mijn verhalen aan hem omtrent de „orang pandak” met het volgende aan.

Eind Juni 1917 geraakte hij op een tocht door het oerwoud op een oostelijken uitlooper van den vulkaan Kabah, tusschen de stroompjes Aier Kembang en Aier Reso, verdwaald. Na uren te hebben rondgezworven in het zeer zware bosch, zag hij, te ongeveer half twee in den namiddag, op een afstand van ongeveer 10 meter, iemand op den grond zitten, in een houding alsof hij een vuurtje maakte.

De heer O. was zéér verheugd eindelijk iemand te zien, aan wien hij de goede richting naar Dataran zoude kunnen vragen, maar vòòr hij hem aanriep, werd hij getroffen door wat hij zag.

Ik laat den Heer O. aan het woord, en geef precies weer wat ik, een maand na de gebeurtenis, uit zijn mond opschreef.

„Ik zag, dat hij kort haar had, kort geknipt dacht ik, en het viel mij plotseling op welk een zonderling lederachtige, vuile nek hij had; ik dacht: wat heeft die vent een vieze, rimpelige nek!

Hij was zoo breed als een doorsnee inlander, had flinke vierkante, *niet* afhangende schouders, zijn kleur was *niet* bruin, maar als van zwarten grond, ik zou willen zeggen: bestoven zwart!, meer grauw dan zwart.

Hij merkte blijkbaar mijn aanwezigheid, draaide het hoofd niet om, maar richtte zich op, hij was naar mijn overtuiging zeker zoo groot als ik ($\pm$ 1.76 m.)

Ik zag toen, dat het geen mensch was, en ging achteruit, want ik was ongewapend. Het wezen deed zeer kalm, zonder eenige overhaasting enkele stappen, greep toen met een bespottelijk langen arm een boompje, dat onder zijn gewicht dreigde te breken en slingerde geluidloos en kalm, rechts links grijpend, met reusachtige slagen een boom in.

Mijn hoofdindruk was, en is nu nog: wat een *idiot groot* beest. Het was beslist *niet* een orang hoetan, ik had kort te voren nog den reusachtigen aap van Artis gezien.

Hij had meer van een monstergrooten siamang, maar die is langharig en hij had zonder eenigen twijfel kort haar. Zijn gezicht heb ik niet gezien, hij negeerde mij volkomen”.

Tot hiertoe het verhaal van den Heer OOSTINGH.

Heeft deze tòch niet een siamang gezien? Een oerouden „overgebleven” zwarten gibbon?

En zijn de „orang pandak” niet, wat de solitairen zijn onder de olifanten?

Alleenloopers, slechtgehumeurde, door alle vrouwelijke stamleden verafschuwde overgrootvaders, misschien door ouderdom en schurft bijna haarloos geworden?

Het is deze vraag, die ik door mijn artikeltje bij de lezers van ons blad wilde inleiden, in de hoop dat ook anderen zullen vastleggen, wat zij weten van den „bosch-mensch” op Soematra.

Benkoelen 5 Mei 1918.

L. C. WESTENENK.

BESTAANSSTRIJD.

Het werd eb! De zee had zich reeds van den voet van de pier teruggetrokken en eene glibberige vlakte met stukken bamboe en allerlei afval bezaaid achtergelaten. Een sterk geritsel trok er onverwachts de aandacht. Een flinke krab, op hare ochtendwandeling, door een rat overvallen, had zich tegen een paar steenen teruggetrokken, wachtend op eene gunstige gelegenheid zich uit de voeten te maken. Dit was natuurlijk niet naar den zin van de rat, wier zwarte glinsterende kraaloogen voortdurend op haar slachtoffer gevestigd bleven. Zoo lang de krab de groote steenen in den rug had, was zij betrekkelijk veilig en kon zij in schuins opgericht stand de herhaalde aanvallen van haar vijand met goed succes afslaan. Zij weerde zich duchtig en het gepiep, dat de rat zoo nu en dan hooren liet, was wel het beste bewijs, dat zij leelijk te pakken genomen werd. Langen tijd bleef de strijd onbeslist. Beide partijen bleken tegen elkaar te zijn opgewassen. De rat moest zodoende haar honger ongestild laten en de krab kreeg geen kans zich uit de voeten te maken. Deze situatie verdroot de rat blijkbaar, althans zij staakte plotseling hare aanvallen en trok zich onbewegelijk op eenigen afstand terug. De krab, het terrein veilig wanende, probeerde vlug naar een veiliger oord te verhuizen, doch vergat blijkbaar, dat zij zonder de steenen dekking in den rug, zich veel te veel moest bloot geven. Daarop had de rat dan ook blijkbaar gerekend, want bliksemsnel werpt zij zich op nieuw op haar prooi en geeft deze een nijldige knauw in één van de scharen. De aangevallene retireert vlug naar hare oude veste. Zoo lang zij daar nu blijft, neemt de rat eene afwachtende houding aan, doch nauwelijks begeeft zij zich op open terrein of de aanvallen worden met hevigheid hervat. Dit spelletje herhaalt zich verscheidene malen, zeer ten nadeele van de krab, wier geduchte scharen door de herhaalde knauwen er niet krachtiger op geworden zijn. In haar kleine hersentjes komt het blijkbaar niet op, dat zij